

סימן שלו דיני הרופא

סעיף א (א) נתנה (ב) התורה רשות לרופא, (ג) לרפאות (ד) ומצוה היא ובכלל פיקוח נפש הוא, ואם מונע עצמו ה"ז שופך דמים, ואפילו יש לו מי שירפאנו, שלא מן הכל אדם זוכה להתרפאות, ומיהו לא יתעסק ברפואה א"כ הוא בקי (ה) ולא יהא שם גדול ממנו שאם לא כן ה"ז שופך

נשמת אברהם

(ה) ולא יהא שם גדול ממנו. כותב הציץ אליעזר⁷² דברור שזה דוקא כשיש סיפק ביד הגדול לרפאות, ומבלעדי זאת בודאי רשאי וגם מחויב הקטן יותר בחכמה לטפל ברפואות החולים ובלבד שיהא בקי ויודע המלאכה. עוד פשוט הדבר להקל לרפאות גם כשיש גדול ממנו כשמדובר על מיני מחלות ידועות אשר דרך רפואתם מפורסמת ומקובלת על פי מה שכתוב בספרי החכמה זע"פ המקובל והפשוט מפי רבותיהם ומומחיהם הגדולים וכו'. אבל חוב קדוש מוטל על הרופא להיות זהיר מאד בצעדי דרכי רפואתו ובמקום של איזה ספק שהוא בדרכי הטיפול להתייעץ עם מי שגדול ממנו ולא להתבייש מפני המלעיגים וכו'. וצריך הרופא לראות תמיד את עצמו כחבר מונחת לו בין ירכותיו וגיהנם פתיחה לו מתחתיו כי אומנתו אימנות ליסטים וכדברי הרמב"ן בתה"א שכותב ואין לך ברפואות אלא סכנה, מה שמרפא לזה ממית לזה וזו שאמרו טוב שברופאים וכו', לגנות דרכן של רופאים בפשיעות ודונות שלהם נאמר, אבל לא שיהא חשש איסור בדבר וכו', הא אלו נהג עצמו כשורה כש"כ שהיסיף זכות לעצמו שאומנתו אימנות ליסטים ולא למד ממעשיהם, עכ"ל הרמב"ן. וראה בתפא"י⁷³ שכותב: ג"ל דאין מאמר זה גנאי לרופא רק שבח לרופא המומחה, ועל פי זה נבין היטב שבח הרופא ממאמר זה, דמדלא קאמר כשר שברופאים כבסיפא בטבחים ש"מ שהטוב הזה אין כוונתו כשר רק מי שחושב את עצמו שהוא המומחה היותר טוב שברופאים, הוא מעותד לגיהנם, דבגאותו זאת סומך על ידיעתו בספק ואינו מתייעץ עם חביריו כראוי למי אשר בפיו ובקולמסו חיים או מות, וגם ברוב גאונו אינו מסתפק שמא יטעהו דמיונו ואינו חושש לעיין היטב בספרי הרפואות קודם שיתן להחולה סמי רפואה קודם שידע מהן שלא יוכלו להזיק כראוי לילך לאט לאט בענייני סכנת נפשות. וראה שלא אמר התנא שהוא רשע או יבוא לגיהנם, רק אמר לגיהנם. ר"ל יש לו הכנה שיוכל לבא על ידה לגיהנם, אבל כל עוד יותר שיהיה לו הכנות לגיהנם כל עוד יגדל שכרו ושבתו כשיכבש הכנותיו, עכ"ל של התפא"י.

וממשיך הציץ אליעזר (שם) להזהיר את הרוקחים שלא יתנו סמי מרפא לחולים על סמך ידיעתם השיטחית והשערתם הדמיונית, ונוסף לזה גם לא בודקים את החולה ואינם יודעים לקבוע בדיוק תחלואי החולה מה המה וכו', ורק שיש להתיר בתרופות עממיות ידועות לכאבי ראש ושלשול וכדומה. כן צריך החולה להזהר מאד מלהשתמש על דעת עצמו בבחירת ההשתמשות ברפואות מלבד לתרופות הידועות להשתמשות למקרה של כאב ראש וכו'. וכותב בספר בית לתם יהודה כאן ס"ק ב שיש הרם שאסור ליקח רפואה לחולי הגוף א"כ מרופא מומחה וכל העובר על זה הרי זה כמאבד עצמו לדעת, ע"ש, עכ"ל של הציץ אליעזר.

ועלי להוסיף, שעל אחת כמה וכמה שאסור לסתם אדם לייעץ לחולה לקחת תרופה זו או אחרת, ולא פעם שמעתי על שכן שיעץ וגם נתן תרופות כגון אנטיביוטיקה, וכן תרופות אחרות שהן לא מהפשוטות, לחברו או לתינוק החולה של חברו על סמך זה שפעם רופא נתן לו כזאת, ומנין לו להתעסק בדבר שמפורש בשו"ע לאיסור.

(72) רמת רחל סי' כב. (73) על המשנה סוף קדושין ס"ק עז.

דמים. (ו) ואם ריפא שלא ברשות בי"ד חייב בתשלומין אפי' אם הוא בקי, ואם ריפא ברשות כ"ד וטעה והזיק פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, (ז) ואם המית ונודע לו ששנג גולה על ידו.

נ ש מ ת א ב ר ה ם

(ו) ואם ריפא שלא ברשות כ"ד. כותב החיד"א⁷⁴ בשם מהרי"ל ואלי: והיום שאין שום אדם יכול לרפאות כי אם ברשות חכמיהם, סתם כל עוסק ברפואה נקרא מומחה, והרב דיבר לפי זמנו, עכ"ל. וכותב הערוה"ש⁷⁵: ומיהו אסור להתעסק ברפואות אא"כ הוא בקי ויש לו רשות מבית דין. והאידינא צריך להיות מוסמך מהממשלה שיש לו רשות ליתן רפואות לחולאים וגם לא יהא שם גדול ממנו, שאל"כ כשהזיק הרי הוא שופך דמים וכו', עכ"ל.

(ז) ואם המית. כותב התשב"ץ⁷⁶ שמה שכתוב בתוספתא, רופא אומן שריפא ברשות בית דין והזיק, שוגג פטור מזיד חייב מפני תיקון העולם, המחתיך את העובר במעי אשה ברשות בית דין והזיק, שוגג פטור מזיד חייב מפני תקון העולם, הכוונה שאם לא נפטרו בשוגג אתי לאמנועי מלרפאות וכבר נתנה התורה רשות לרופא לרפאות. שוב הוא שואל מהתוספתא דמכות⁷⁷ רופא אומן שריפא ברשות בית דין והרג הרי זה גולה, וממה שמובא בגמ'⁷⁸ הרב הרודה את תלמידו והאב המכה את בנו ושליח בית דין שאינן גולין משום דהתם במצוה קא עסיק. ושואל התשב"ץ: ותימא שהרי הרופא ג"כ במצוה קא עסיק דהא אבידת גופו הוא ואיכא לאפלוגי בינייהו כדמוכח התם. וממשיך התשב"ץ: ונראה כי פ"י רופא אומן הוא רופא החבורות במלאכת היד ששגגתו וזדונו היא הבלא ורציחה בברזל שהעידה התורה שאפילו מחט אינו צריך אומד כמו שנזכר בגמ' סנהדרין עו ע"ב וכו', ולשון אומן הוא המחתיך בברזל כמו המל שנקרא אומן בגמ' שבת קלג ע"ב, אבל רופא חולים במשקים ובמשלשליית ובמרקהות ובמרחצאות והנחות אינו נקרא רופא אומן אלא רופא סתם ואינו בכלל זה שאינו בא לידי חבלה להתחייב בניזקין, ואם שגג או הזיק והמית או הוסיף מכאוב על מכאובי החולי ונתכוון לרפאות ולא נתכוון להזיק, פטור הוא אף מדין שמים שאין לו אלא מה שענינו רואות, אלא שאין לו לדבר בפני מי שגדול ממנו בחכמה כדין דין ולא לסמוך על נסיונותיו וע"ז אמרו טוב שברופאים לגיהנם וכו', אבל אם נהג כראוי וכשורה, שכרו מרובה לשמים שאומנותו אומנות לסטים ונזהר בה, כך נ"ל, עכ"ל. ומובא בקצרה בברכ"י⁷⁹.

ועיין בשו"ת ציץ אליעזר⁸⁰ שיש ג' שיטות בדבר: (א) שיטת הרמב"ן והטור ושו"ע בטעה והזיק ונודע לו, חייב בכל גוונא לצאת ידי שמים, ובהמית ונודע לו ששנג גולה על ידו. וכותב הב"ח בשם המהרש"ל דהך דינא הוא באופן שהחולה מת מיד אחר הרפואה. (ב) שיטת התשב"ץ המובאת לעיל. (ג) שיטת הר"ן⁸¹ ובעל השו"מ⁸², שרופא פטור מדיני גלות בכל גוונא אם טעה והמית, דאינו כשוגג אלא כאונס.

(74) שו"ת ברכה או"ח סי' שכח ס"ק א.	(78) מכות ה ע"א.	(79) ס"ק ה.
(75) כאן סע' ב.	(80) רמת רחל סי' כג.	
(76) ח"ג סי' פב.	(81) חידושי על סנהדרין.	
(77) השמטה מנוסחאות כ"י פ"ב מ"ה.	(82) דברי יד שאל על יו"ד כאן.	

נ ש מ ת א ב ר ה ם

ואת קושית התבש"ץ שואל גם הברכ"י⁸³ בשם הספר מעשה רקה, ומתריך דהאב והרב ושליח בית דין הכו כדרך אחרים המכים ולא טעו כלל, אבל הכא זה טעה ברפואתו או בחולי וכו' והחולי לא הכירו או שרפואות שעשה לא יצדקו לחולי וכיוצא וכו' והו"ל למידק ולהתבונן יפה כי נפש הוא חובל ומזיק וכו'. אך היד אברהם כאן דוחה את תירוצו של הברכ"י וכותב: וי"ל דשאני הכא שלא עשה מצוה ברפואתו כשמת, משא"כ בכל הני דקחשיב הרמב"ם שם, אף שמת מצוה קעביד במה שלמדו תורה או שהזמינו לדין, ואפשר שלזה נתכוון מ"ש התשב"ץ בתשובה דאיכא לאפלוגי בין רופא להנך, עכ"ל. וק"ל שהא התשב"ץ עצמו בשאלתו דוחה תירוץ זה וכותב ותימא שהרי הרופא ג"כ במצוה קא עסיק, עיין דבריו המובאים לעיל. וכתב לי הגרש"ז אויערבאך שליט"א: אולי כוונתו דמירי כגון ברופא מנתח שנתח לא במקום הנכון ונמצא שמתחלה ועד סוף עשה פעולה לא נכונה וע"י זה המית אותו ולכן הוא גולה, משא"כ ברב, אבא או שליח בית דין כרגיל, הרי המעשה שלהם היא רצויה רק שטעו והפריזו על המדה ולכן הם פטורים. ונמצא לפי זה שגם הרב או האבא שהכו בשגגה במקום מסוכן שאסור להכות שם, אזי גם הם גולים. ולעומת זה רופא שטעה, כגון במינוח של טיפול חשמלי וע"י זה המית אותו, גם הוא פטור מגלות, עכ"ל.

וכתב לי הגרש"ז אויערבאך שליט"א שכל זה כשהחולה מת מיד (וכדברי הב"ח בשם המהרש"ל המובאים לעיל), וראייתו ממה שכתב הרמב"ם⁸⁴ אין הרוצח בשגגה גולה אא"כ מת הנהרג מיד, וכן עיין בתוס'⁸⁵, עוד כתב לי הגאון שליט"א: חלה הבא מרצונו הטוב לרופא מנתח וידע מראש שלא תמיד זה מצליח ובכל זאת הסכים, הרופא פטור במקרה של אסון, אם לא היתה רשלנות מצדו (שהרי מותר לנתח לכתחלה אף בכה"ג שהרופא מסופק, ואם לא יצליח ימות מיד, פ"ת יו"ד סי' שלט ס"ק א, ואיך אפשר לומר לו שינתח ואם ימות החולה יצטרך הרופא לגלות או שגואל הדם יהיה מותר להרוג אותו), לכיון שמנתח בהיתר הו"ל כאומר מותר שהוא בגדר של אונס, ולא ככל אומר מותר דקו"ל שהוא קרוב למזיד, עכ"ל. שוב כתב לי הגאון שליט"א: גם אפשר דהא דאם המית גולה לא מיירי כלל כשהטעות היה בשיקול הדעת, רק מיירי ברופא שנתכוין ליתן תרופה נכונה ושגג ונתן לחולה תרופה אחרת, או הוסיט ידו ליקח סכין טוב לנתח בו ושגג ולקח סכין לא נקי, דבכה"ג שפיר גולה, וכן במה שאמרו בעבד שרבו רופא ואמר לו כחול עיני וסימאה שהוא יוצא לחרות אע"ג שנתכוין לטובתו, אפשר דמיירי נמי בכה"ג, שהרי גם הרמב"ן שסובר דחייב של אדם המזיק הוא אפילו באונס גדול מאד אפ"ה כתב "שאין באומן הטועה במלאכתו שם (משום) מזיק", עיין שטמ"ק ב"מ דף פב ע"ב, עכ"ל.

ואין דין של גלות נוהג בזמן הזה⁸⁶, וכתב לי הגרש"ז אויערבאך שליט"א שמה שהובא בשו"ע אינו אלא למען דעת חומר האיסור, עכ"ל. וכותב המנחת יצחק⁸⁷ שבכל מקרה הרופא חייב לעשות תשובה כזאת שתספיק לכפר כמו גלות, ואם הרופא החליף את התרופה בטעות עקב טרדתו והוריק תרופה אחרת, כותבים השו"ת ציץ אליעזר⁸⁸ והש"ת מנחת יצחק⁸⁹ שזה נחשב כקרוב לזדון ולא כשוגג, אך לדעת החת"ס⁹⁰ עדיין נחשב הוא כשוגג ומספיק לו בקצת כפרה, כי אם נחמיר, נמצא מכשילן לעתיד לבא.

ומ"מ, כותב הש"ך⁹¹: א"צ למנוע בשביל חשש טעות ומצוה היא, וכותב השו"ת בנין ציון⁹²: וכי חומר איסור ספק רציחה מספק איסור חילול שבת, שהרי התירו לחלל שבת לחולה שיש בו כבנה משום פקוח נפש אף דאפשר שאעפ"כ ימות או אפשר שיחיה גם בלא רפואה זו מ"מ התירו לכל בפיקוח לחלל שבת החומר דאיסור סקילה, כש"כ שיש להתיר ספק איסור רציחה דבסיף משום פקוח נפש וכו', ע"ש.

(88) רמת רחל סי' כג.

(83) ס"ק ו.

(89) ח"ג סי' קה.

(84) ה"ל רוצח פ"ה ה"ב.

(90) שו"ת א"ח סי' קצו.

(85) כתובות לג ע"ב ד"ה דלמא.

(91) כאן ס"ק ג.

(86) חינוך מצוה תי.

(92) סי' קיא.

(87) ח"ג סי' קד.